

Тасмні студентські гуртки

Богдан Чайковський

Історія тасмних студентських гуртків дуже давня. Русійною силою завжди були нові ідеї, якими захоплювалась молодь, чи це французька революція, чи „Весна Народів”...

1905 р. проф. історії в Бережанській гімназії, д-р Степан Томашівський, працював над хронікою гімназії, у зв'язку з підготовою до її сторічного ювілею. Переглядаючи документи та записки гімназійного архіву, він відкрив, що в 1830-их роках існував у Бережанській гімназії, польський тасмний гурток, на чолі з учнем Солецкім, (згодом він рим-кат. єпископ у Перемишлі). Головним завданням гуртка було, крім читання патріотичної літератури, – всюди розмовляти польською мовою. Саме тоді австрійська влада розпорядилась, що гімназисти поза школою мусять говорити тільки по німецьки.

Перед першою св. війною римо-кат. парохом у Бережанах був кс. Леонард Солецкі, свояк згаданого вже організатора польського гуртка. Був учасником польського повстання 1863 р. і розповідав, що в повстанні брали участь також інші учні Бережанської гімназії, між ними й

Перший гурток „Молодої України” в Бережанах 1899-1900 рр. Стоять зліва: Іван Боднар, Григор Качала, Вол. Кушнір, Зенон Кузеля. Сидять: Сакалюк, Ант. Цурковський, Микола Лепкий, Володимир Садовський, Володимир Турула.

українці зокрема о. Лотоцький парох Тростянця в пов. Бережани. Звичайно, це був вияв молодечої романтики, що ще не відчувала національних різниць. Але молодеча романтика виявлялась і в інший спосіб: в часах існування гуртка Солецкого — учнем Бережанської гімназії був Маркіян Шашкевич, який уже тоді записував народні пісні, напр. гагілки, що їх співали на Адамівці. Декілька років пізніше М. Шашкевич, разом із своїми однодумцями, також заснував гурток, із завданням, між іншим, користуватись тільки українською народньою мовою в церковних проповідях.

Богдан Ставничий

У школах в ті часи не вчили учнів історії їхнього рідного краю. Ту прогалину молодь доповнювала в іншій власній школі — в самоосвітніх гуртках. Були ними славнозвісні „Громади”. Їх організував на Україні проф. Володимир Антонович член польської хлопоманської групи. Коли в 1863 р. поляки готувалися до повстання, Антонович покинув своїх однодумців і заснував у Києві українську „Громаду”, метою вести українську-культурну діяльність серед тодішньої нашої інтелігенції. Вістку про „Громаду” привіз до Галичини студент Володимир Бернатович з Одеси, який до писував до львівського журналу

„Слово” під псевдонімом Кузьма Бесарабець. 1). Незабаром постала у Львові „Громада”, до якої належали вихованці Духовної Семінарії і нечисленні тоді наші студенти з університету. Одним із рухливіших членів був студент Данило Тянячкевич, відомий під псевдонімом Грицько Будиволя. 2). Він листувався із студентами майже у всій Галичині, підготовлюючи ґрунт для заснування „Громади” на провінції. Це не була політична організація — її завдання полягало в культурній праці, однак її членам загрожували „неприємності” від шкільної влади, а ще більші від військової, яка в той час наглядала над політичною адміністрацією краю. „Громадівці” мусіли бути обережні. Новоприйнятий член складав присягу, що весь вік буде трудитися для добра народу і нікого не зрадить. Не було ні писаних статутів ані списків членів, не протоколували сходин.

- 1) Дмитро Дорошенко — „Мої спомини про недавнє минуле”, Вінніпег, 1949. Видавництво Тризуб, ст. 98.
- 2) Іван Франко — „Нарис історії української літератури до 1890 р.”, стор. 168: „Д. Тянячкевич характерна постать українофільського табору. В 1862 р. помістив у „Вечерницях”. „Сліце правди” „Дзєннікові Літерацкему” про Тараса Шевченка”.

Відомий галицький політичний діяч д-р Євген Олесницький, розповідаючи у своїх спогадах про тернопільський гурток, згадує і про інші в тому і про Бережанський таємний гурток, що існував серед гімназистів. Оповідали про нього і наші письменники та учені, колишні учні Бережанської гімназії, як проф. Володимир Масляк, проф. Богдан Лепкий, Сильвестер Яричевський, Михайло Яцків, а з молодших д-р Зенон Кузеля, Микола Лепкий, д-р Франц Коковський, д-р Михайло Західний, ред. Антін Чарнецький, ред. Антін Цурковський, проф. Михайло Рудницький та інші. 1).

В актах політичного процесу проти Івана Франка і друзів з 1878 р. згадується про двох колишніх учнів Бережанської гімназії: Константина Бобикевича і Федора Турулу 2). Перший був одним з організаторів „Громади” в Бережанах. Це був здібний учень, добрий співак – душа гімназійного хору. В 1874 р. здав матуру і почав природознавчі студії у Львівському університеті. Помер 9 вересня 1884 р. Після його відходу з Бережанської гімназії керував „Громадою” учень Турула з Хоросткова, згодом парох Гусятина. Він мав зв'язок з тернопільською „Громадою”. Правдоподібно, „Громаду” в Бережанах засновано в 1869-1870 рр. Її члени мали обов'язок читати і обговорювати українські книжки. Була у них і власна бібліотека, закуплена за скромні фонди „Громади” – за місячні вкладки по 10 крейцарів. На сходинах були реферати і дискусії. Тому, що шкільна влада слідкувала за „Громадянами”, вони переховували бібліотеку у приватних будинках. Між іншим, один із них згодом крилошанин та катехит у Львові о. Євген Гущар, переховував бібліотеку в домі Філіппини Рідель, вдови по інженері, що мешкала на Сілку, над ставом. Годі устійнити, коли саме „Громада” припинила свою діяльність.

Восени 1898 р. відзначали сторіччя появи „Енеїди” Івана Котляревського, і це дало почин до загального пошвавлення національного руху, також і на Бережанщині. Тоді то студент 7-ої класи Зенко Кузеля, за спонукую свого дядька о. Сильвестра Лепкого та своїх тіток сестер Глібовицьких, заснував таємний гурток „Молода Україна”. Першими членами були його товариші: Григорій Качала, згодом парох у Лісниках та Іван Боднар, згодом учитель семінарії в Тернополі. Швидко до „Молодої України” долучились: Володимир Турула, Володимир Кушнір, Сакалюк, Антін Цурковський, Микола Лепкий, Володимир Садовський, Віктор Пацлавський, Витовт Гошовський, Григорій Скасків, Мартинович, Іван Ратич, Роман Любінецький (оперний співак), Зарицький. Олександр Лонкевич і інш. У 1900 - 1910 рр. до „М.У.” належали: Василь Кузів (згодом суперінтендант Української Пресвітерської Церкви у ЗДА) Володимир Ватран, Іван Дяків, Святослав Дяків, Михайло Гурянський, Антін Чарнецький, Володимир Лотоцький, Януарій

Цурковський, Богдан Чайковський, Павло Ратич, Микола Нискокклон, Осип Ліщинський, Мирон Мосора, Василь Ратич, Лев Лепкий, Кость Цурковський, Микола Дідуник, Петро Смик, Антін Лотоцький, Осип Боянівський, Володимир Гривнак, Федір Зарицький, Яків Стрехманчук, Михайло Західний, Омелян Бачинський, Антін Крижанівський, Захар Орун, Осип Навроцький, Роман і Богдан Ставничі, Микола Іжак, Іван Чмола, Володимир Бабяк, Іван Хичій, Степан Масляк, Андрій Мельник (редактор), Федір Палащук, Михайло Цап, Юліян Чайківський-Чугайстер, Остап Гайдукевич та інші. У 1910-14 рр. — членами „М У” були: Іван Баран, Юліян Соневицький, Андрій Когут, Іван Трач, Ісидор Сохоцький, Петро Сагайдачний, Іван Бемко, Корнило Бородайко, Осип Боднарівч, Григорій Лещук, Степан Щур, Володимир Онисько. Звичайно, ці списки не повні.

У 1910 р. в Бережанах засновано жіночий утравквістичний учительський семінар, у якому вчилосся досить багато українок. Вони також мали свій самоосвітний гурток, а очолювала його Стефа Петрицька-Мороз. До цього гуртка належали: Марійка Боднарівч - Гардецька, Марія Гуцалівна, Марія Анін, Зофія Мацієвич, Анна Колісник, Текля Сулжинська, Іванна Сендецька-Турчин, Тереса Захарій, Марія Бемко.

В гуртку „Молодої України” читали реферати, дискутували різні теми, підготовляли свята Шевченка, організували свята скасування панщини, часами відбували свої сходи хоч і нелегально прилюдно біля церковці на Адамівці. Про існування „М У” та інших гуртків, коли не знали, то здогадувалися наші професори. Знали про те напевно, такі як проф. Петро Дуткевич, його дружина Павлина, яка перша в Бережанах кольпортувала видання творів Михайла Драгоманова, проф. Микола Бачинський (учитель Івана Франка), його сини розносили видання РУП-а. Знали про те — проф. Олекса Лукіянович, проф. д-р Степан Томашівський, о. шамбелян М. Соневицький, його ж внуки Федір і Степан Зарицькі належали теж до гуртка „М У.”

Щоб з гуртками дати собі як-так раду, тодішній директор гімназії, чоловік бистрий і розумний Ал. Фрончкевіч — просто залегалізував їх створивши в гімназії читальню і допустив до неї всю пресу: „Діло, Громадський Голос, Літературно-Науковий Вісник, Руслан, Соціалістичну Волю” також і польську пресу. Директор дозволив провадити відчити і дискусійні вечори. Світова війна припинила зовсім діяльність гуртків. Перед самою війною на сцену вийшла нова організація принесена із Англії, „Скавт-Пласт.”

Були у Бережанах й інші гуртки, хоча нині це дивниця, але в 1900 р. серед галицького громадянства доживало свого віку москвофільство, якому „Молода Україна” вкоротила віку. Засновником москвофільського гуртка був Адам Филиповський, згодом православний єпископ у Америці. Якусь роллю в тому гуртку відігравали: Максим Дзьомба, брати Кенси, брати Габрусевичі, учитель гімназії Крохмальний, Іван Мащак, (згодом парох Липиці Дол.) та інші. Поляки мали своє „Одро-

дзень” до якого належали: Едвард Ридз-Сьмігли (згодом маршал Польщі), Бажиковські (зг. полк.), Альфред Білик (за Польщі воевода тернопільський та львівський), Мареш і Балабан (за Польщі обидва поль. генерали) та інші. Ідеологічно це був гурток людовців. Був і другий гурток — „Промєнь”, що перебував під впливом соціалістів.

У спогадах про „Молоду Україну” в Бережанах колишній учень гімназії, д-р Михайло Західний оповідає: „В 1900 – 01 рр. було в Бережанах три тайні гуртки „М У” Перший гурток вищої гімназії з 17 членів, був під проводом Антона Цурковського, учня 7-ої кляси, другий гурток нижчої гімназії під проводом Федора Зарицького учня 6-ої кляси, і третій гурток літературно-історичний, під моїм проводом. Гуртки відбували свої сходини на вільному повітрі в Руриськах, Сторожиську, на Звіринці, або по домах: д-ра Андрія Чайковського, міщанина Н. Смика на Адамівці, судді Осипа Білинського, та по певних студентських станціях. Читали реферати з української літератури та історії. Редакційний комітет: Захар Орун, Франц Коковський і я, видавали студентський тижневик „Поступ” у сто примірниках. Другий Комітет: Володимир і Антін Лотоцькі, Остап Гайдукевич, Петро Стрехманчук, Володимир Кульматицький і Богдан Чайковський — редагували ілюстрований гумористичний тижневик „Муху”, що в міру конфіскації професорами гімназії змінював свою назву на „Мітлу”, „Бабуну”, „Небелиці”, „Цигана”, „Бджолу”, „Осу”, „Комаря”. Візитатором наших гуртків був студ. унів. Володимир Бачинський, але єдиним опікуном, що боронив нас перед ревізіями професорів, батько всієї молоді був наш катехит, о. шамбелян Михайло Соневицький. Про нашого шамбеляна писав кол. учень гімназії, Теодор Цегельський, парох м. Струсова, ось коли у 80-тих роках м. ст. Бережанський таємний гурток святкував Шевченківські роковини на своїх тайних сходинах на Адамівці, катехит о. Соневицький, знаючи про те, проходжувався по вулиці, щоб відвернути увагу посторонніх та не допустити до викриття сходин.

Інший член „Молодої України”, ред. Антін Цурковський, у своїх спогадах подає (цитуємо): „Я прийшов до Бережанської гімназії, як учень 4-тої кляси та став членом гуртка, який зорганізував Зенон Кузеля, що був тоді в 7-ій клясі. Клубок мав за ціль — самообразування. Сходини відбувалися раз на тиждень в суботу по полудні, звичайно в домі моїх родичів, або в домі родичів Кузелі. На сходинах хтось зголошував відчит на слідуючий тиждень, на тему, взятую з нашої історії, літератури, взагалі на тему зв'язану з українознавством. Всі прочі члени гуртка були обов'язані приготувитися на ту саму тему, щоб могли взяти участь в дискусії. Члени гуртка вважали себе неначе братчиками якогось ордену, говорили до себе через „ти”, а головним обов'язком члена було говорити все і всюди тільки по українськи. Дальшим обов'язком було брати участь в праці для народу. Члени гуртка йшли до сусідніх сіл, закладали читальні „Просвіти”, спортивні товариства „Січ”, вияснявали селянам — хто ми є, давали відчитати, лекції,

приготовляли аматорські театральні вистави по читальнях, тощо. В часі виборів — хлопці були найліпшими агітаторами. Така була праця Бережанського гуртка „Молода Україна”. Далі ред. Цурковський згадує: „Літом 1900 р. відбувся у Львові перший з'їзд відпоручників гуртків „М.У.” З'їзд тривав 4 дні. Я був делегатом від бережанського гуртка. Всіх представників було прибіл. 300 осіб, а також тільки само із університетів. З'їзд закінчився 17 липня вечором, спільною вечерею учасників в ресторані в Єзуїтському городі. Ніч була чудова: в городі заставлені довжезні столи, а при них сотки молоді... В часі вечері, студ. Лонгин Цегельський, попросивши хвилинку уваги, відспівав вперше гимн „Не пора, не пора москалеві й ляхові служити”. Арія легка. І ось за хвилину, на зазив Цегельського, кількасот молоді повним хором раз і другий відспівали цей гимн. Могуча мелодія і сильні слова Франкового гимну неслись велично, майже грізно у тишу ночі. — Ідете тепер до своїх сіл і міст — говорив Цегельський, — постарайтеся через вакації, щоб у кожному селі, присілку чи місті народ співав цей гимн. Молодь сповнила це домагання. За коротких шість тижнів в цілій Галичині не знайшлося одного села, де не лунала б мелодія „Не пора, не пора, не пора”.

Так народився бойовий гимн „Молодої України”. Студент Лонгин Цегельський, згодом державний секретар внутрішніх справ уряду ЗОУНР 1918 р., був на тому з'їзді головним референтом. Він висунув резолюцію-постулат самостійности України. У розвитку української політичної думки, це віче було переломовим, хоча тогочасне „Діло” збуло цю маніфестацію кількарядковою новинкою. Та за 14 років від цього віча зорганізувалися Українські Січові Стрільці, а ще через три роки — постанала Українська Держава.

Гурток „Молода Україна” не тільки формував національну свідомість молоді. В ньому підготовлялись і кадри громадських діячів, як це видно із спогадів одного із колишніх членів гуртка: „Вийшовши з гімназії, я пірнув у активне громадське життя. Саме тоді йшла акція за загальним голосуванням до австрійського парламента. Я брав участь у ній зі своїми товаришами, як сл. п. Богданом Чайковським і інш. в устроюванні політичних зборів та настоював, щоб Соціалістично-Демократична Партія, до якої я належав, поставила на міську округу Бережани - Ходорів - Рогатин кандидатуру д-ра Михайла Новаківського. Він при виборах здобув 800 голосів — але перейшов кандидат Народової Ради вшехполяк д-р Бронислав Дулемба, колишній оборонець у москвофільському процесі Ольги Грабар і тов. 1882 року” 4).

Національна свідомість засновника „М.У.” в Бережанах, проф. д-ра Зенона Кузелі, зформувалась в Бережанській гімназії. Його батько, рим.-католик, лісничий в добрах графа Потоцького, одружився із сестрою пароха села Жуків, о. Сильвестра Лепкого. Йому завдячує Зенон патріотичне виховання. О. С. Лепкий громадський діяч і письменник, мав декілька сестер, котрі повиходили заміж за поляків, як Смолінського, Рогальського і Кузелю. Отця Сильвестра любили в родині, що й

дало йому змогу похристити всіх сестрінків у греко-католицькому обряді.

- 1) Д-р Євген Олесницький — „Сторінки мого життя“ Відень, 1916 р. і „Картка з історії укр. універс. молоді“.
- 2) Проф. д-р Кирило Студинський — „Іван Франко і товариші в соціалістичнім процесі 1878 р.“ журнал „Україна“, книжка 6, ст. 66-69, Київ, 1926.
- 3) Ініціатором з'їзду була „Молода Україна“, організація молоді середніх та високих шкіл у Львові. Від 1. січня 1900 р. почав виходити її орган-місячник під тією ж назвою, з гаслом „Самостійна Українська Держава“.
- 4) Антін Чарнецький — „Спомини з мого життя“, В-во „Наше Слово, Лондон, 1964 р.

Учні Бережанської гімназії

Три брати: зліва д-р Богдан, Андрій, д-р Микола Чайковські.

Тут подано відомості про українських науковців, письменників, поетів та журналістів, священиків і громадських діячів, які вийшли з Бережанської гімназії. Очевидно, цей список не буде повний, все ж таки він дасть бодай загальну оцінку ролі, яку відіграла ця гімназія в розвитку нашого суспільства.

Визначніші духовні провідники: О. Маркіян Шашкевич — „Пробудитель Галицької Руси“; О. Михайло Куземський — дійсний провідник „Головної Руської Ради“ в 1948 р., один із засновників „Народнього Дому“ у Львові, довголітній посол до віденського парламента, останній греко-католицький єпископ Холмщини. 1). О. Михайло Малиновський, крилошанин і автор першої праці про церковне право греко-католицької церкви. 2); Станиславівський крилошанин о. мітрат Гордієвський, Митрополит Спиридон Литвинович.

Науковці: О. Теофіл Павликів, парох м. Бережан 1848 р., учитель української мови в місцевій гімназії; Ісидор Шараневич — професор історії на Львівському університеті; о. д-р Михайло Осадца — автор граматики української мови, першого офіційного підручника, яким користувались у гімназіях; 3). о. д-р Омелян Огоновський — професор української мови і літератури Львівського університету, автор першої історії української літератури в 6-ти томах та багатьох наукових творів, українською, польською і німецькою мовами; 1879–1894 голова товариства „Просвіта“ у Львові; о. Степан Качала — автор першої „Історії Руси“ українською мовою, та праці „Політика полякуф взгледем Руси“ — першого систематичного перегляду історії українсько—

польських відносин, опертого переважно на польських історичних джерелах; він перший звернув увагу на потребу створення організації типу громадських позичкових кас та шпихлірів, вклав багато праці і грошей у народовецький рух; 4). Олександр Барвінський – професор цивільного права Львівського університету, автор цінних студій німецькою мовою на правничі теми, збирав матеріяли для „руської юридичної термінології”. 5). Іляріон Огоновський – автор грецького словника; о. Ігнатій Юхнович – парох в Корчині і Тухлі, автор „Історії Тухлянського деканату” та багатьох статей на релігійні і політичні теми; проф. Володимир Масляк; Богдан Лепкий – професор української літератури Краківського університету; Д-р Зенон Кузеля – етнограф, професор Українського Вільного Університету; о. Євген Гузар – крилошанин та професор теологічного факультету Львівського університету; Д-р Микола Чайковський – математик; Д-р Василь Стасюк – математик, довголітній учитель і директор Бережанської гімназії. Д-р Мирон Зарицький – математик; о. проф. Іриней Готра – учитель, згодом директор школи оо. Василіян у Бучачі, колишній секретар митрополита Андрея Шептицького, з яким у 1914 р. вивезено його у глиб Росії: заарештований і засуджений на 10 років тяжких робіт на Сибірі 1945 р.; звільнений 1955 р., о. Іриней переїхав 1960 р. до Польщі, а звідти 1963 р. до Лос-Анджелесу у ЗСА.

Учні 8-ої кл. Бережанської гімназії в 1910 році. В тому часі, учні носили приписаний однострій, а на ковнірі носили відзнаки у формі срібних від 1-4-ої та золотих від 5-8-ої класи — пасків. Зліва: Карло Вашевський, Юліян Соневицький, Тарас Глібовицький, М. Семенів, М. Мостовий, Е. Шлецький, В. Морасевич.

Журналісти: Корнило Кахникевич, д-р Володимир Кушнір — редактор „Україніше Рундшав” у Відні, Антін Цурковський — письменник, довголітній редактор Філядельфійської „Америки”, Володимир Лотоцький — письменник, довголітній редактор „Свободи”, Лев Лепкий — співзасновник видавництва „Червона Калина” у Львові, видавець сатирично-гумористичного журналу „Зиз”, співтворець літературно-мистецьких сценок „Співомовки” і „Вертеп наших днів”, старшина УСС і автор популярних стрілецьких пісень, Осип Боднарівч — редактор „Нового Часу”,

Ред. Антін Цурковський з родиною

„Назустріч”, „Львівських Вістей”, Петро Сагайдачний — співредактор „Нового Часу”, редактор „Краківських Вістей”, УСС і сотник Січових Стрільців, Антін Чарнецький, знаний новеліст, о. Василь Мельник, Степан Волинець, Роман Данилевич — редактор „Християнського Голосу”, д-р Володимир Душник — редактор англо-мовного журналу

„Юкраїнієн Квотерлі”, співробітник американського католицького журналу „Амеріка”, Борис Левицький — редактор „Нового Села у Львові, після війни — автор багатьох праць німецькою мовою з ділянки совтології, Петро Пігічин — співредактор „На переломі” у Львові і тижневика „Канадійський Фармер” в Канаді.

Письменники:

Найвидатніший — о. Маркіян Шашкевич, о. Сильвестер Лепкий (псев. Марко Мурава) автор численних популярних оповідань, парох Жукова, якому вдячні парохіяни поставили пам’ятник на могилі, піклуючись ними; о. Теодор Цегельський, парох Струсова, о. Лев Джулинський, автор місійних релігійних книжечок, парох Лапшина, о. Дмитро Йосифович писав під псевдонімом Василь Ріленко або Орест Дубенко — нар. 1867 р. в Скоморохах Нових під Болшівцями, друкував свої вірші в „Зорі”, перекладав на українську мову твори нім. поетів Шіллера та Гете, Володимир Лукич-Левицький — редактор „Зорі”, Володимир Масляк, Сильвестер Яричевський, Мирослав Капій, Михайло Яцків, Артем Хомик, д-р Франц Коковський, Володимир Лотоцький, Антін Цурковський, о. Ісидор Сохоцький, о. Андрій Мельник, о. Михайло Світенський. 6).

Політики та громадські діячі:

О. Степан Качала, посол до австрійського парламенту, дав почин

Учениці державної учительської семінарії в Бережанах, у народних строях: зліва — Наталка Швець-Клещорова, Оля Бартків, Кліма Шараневич-Дочило.

до заснування політичної організації „Народня Воля” у Львові, він один із засновників львівського т-ва „Просвіта”, Володимир Гузар надрадник суду, Лев Гузар, нотар в Галичині, Євген Князьолуцький начальник відділу в мініст. фінансів, Кирило Кажникевич, Євген Гузар крилошанин і катехит, Іван Рудницький нотар в Бережанах. 7). Теодор Біленький — професор, о. шамбелян Степан Городецький — організатор Рогатинщини, один із засновників гімназійної бурси в Бережанах і української гімназії „Рідної Школи” в Рогатині, о. Дзерович парох Рогатина, (помер 1906 р. маючи 96 років), о. Микола Чировський парох села Бабинці, д-р Микола Воробець адвокат у Калуші, д-р Володимир Бачинський 8), довголітній секретар „Народнього Комітету” у Львові, посол до галицького сойму, д-р Ярослав Крижанівський адвокат у Станиславові, д-р Михайло Західний адвокат в Бережанах, Мілена Рудницька, довголітня голова т-ва „Союз Українок” у Львові, знана політично-суспільна діячка, згодом посолка до варшавського сойму, Володимир Рудницький нотар, д-р Корнило Троян адвокат в Ходорові, громадський діяч, сенатор до варшавського сойму, Осип Навроцький директор військово-історичного видавництва „Червона Калина” у Львові, адвокат Олекса Яворський організатор Підгаєччини, посол до варшавського сойму, Микола Дідуник обласний комісар Поділля при уряді УНР у 1918 — 19 рр., Адам Коцко студент універс., що згинув від ворожої кулі в боротьбі за український університет у Львові 1 липня

1910 р., Федір Палащук-Конар колишній замісник губерніяльного комісара Поділля при уряді УНР 1919 р., Степан Волинець редактор, д-р Володимир Бемко громадський діяч і адвокат в Бережанах.

Лікарі:

Д-р І. Коссак, д-р А. Дідуник, д-р Олександр Манацький, д-р Олександр Лаврівський, д-р Остап Баран, д-р Григорій Чвартацький, д-р Антін Жуковський, д-р Вас. Кіналь, д-р Любомир Бородайко, д-р Діонісій Дакура, д-р Адам Якимів, д-р Маркіян Мигоцький, д-р Роман Кізів, д-р Лонгін Мигоцький, д-р Ісидор Дубицький, д-р Марія Манацька-Гук.

Малярі та музики:

Юліян Пеленкевич перший запровадив українську вишивку в іконах, Яків Стружманчук пропав на Україні, Михайло Мороз, Володимир Савчак, Ярослав Крушельницький, Тарас Гірняк, Денис Січинський, музик-композитор, скрипаль Володимир Садовський, оперний співак Роман Любінецький відтак проф. консерваторії у Львові.

Військовики:

Проф. Іван Чмола, організатор Пласту та стрілецького руху, видавець „Відгуків” полковник Січових Стрільців, д-р Володимир Бемко сотник УГА, заступник секретаря військових справ у Станиславові, Петро Сагайдачний сотник Січових Стрільців, Петро Пасіка сотник Січових Стрільців, Федір Гаєвий сотник Січових Стрільців, Іван Бемко сотник Січових Стрільців – загинув в бою під Проскурівом 1919 р., Теодор Кізима сотник Січових Стрільців, Олекса Стецько четар Січ. Стр., Осип Навроцький сотник УСС, Лев Лепкий поручник УСС, Гриць Лихолат поручник УГА, Іван Василик сотник УГА, Яків Чикита поручник УГА, Микола Марків поручник УГА, Омелян Пацлавський поручник УГА, Микола Галій поручник УГА, Степан Глібовицький поручник УГА, Вол. Луцишин поручник УГА, Корнело Бородайко четар УСС, Атанас Мидляк четар УГА, сотн. УГА д-р Олександр Манацький.

Польові духовники:

Сотник о. Микола Їжак головний духовник при Держ. Секр. Військ. Справ ЗОУНР, шполк. о. Іван Дидик начальний духовник при Начальній Команді УГА, сотник о. Остап Гайдукевич, сотник о. Євсевій Бачинський.

— ** —

Як це всюди буває, учні закінчивши гімназію, повертались у рідні сторони, бо далеко не всі були уродженцями Бережанщини. Але на місце тих „виходнів” прибували нові. І так довгі роки жили в Бережанах історик проф. д-р Степан Томашівський, письменник д-р Андрій Чайковський, 9) маляр-іконописець Н. Хомик, поет і новеліст д-р Осип Маковей. У місцевій гімназії викладав німецьку і українську мови д-р Василь Левицький, автор збірки поезій і драматичних поем „Пасхальна драма”, „Княжа пригода” та наукової праці „Історія виховання і навчання” (загинув у тернопільській тюрмі 1940 р. від большевицької ру-

ки). Диригентом місцевого хору т-ва „Боян” був композитор о. Остап Ніжанковський (замордований поляками в 1919 році). До першої світової війни у Бережанському окружному суді та в інших державних установах було чимало українців, які не цуралися громадської праці, як судді: Олекса Танячкевич, Матвій Кашевко, Філярет Сембратович (брат кардинала Сембратовича), радник суду Осип Білинський, д-р Дам'ян Савчак, посол до львівського сойму, Лев Кульчицький батько малярки Олени, яка побачила Божий світ у Бережанах, нотар Іван Рудницький, Василь Яворський, начальник скарбового уряду, та повітовий шкільний інспектор о. Василь Навроцький. Чи не найцікавішок постаттю серед Бережанської громади був син священника д-р Осип Ковшевич. 10) Він народився в Камінці Волоськім 1855 р., закінчив медичні студії у Відні 1883 р. і став військовим лікарем. Через 10 років прибув до Бережан у ранзі капітана. Під час війни став майором а після 1 листопада 1918 р. полковником. Відданий цілковито українській національній справі, не оглядаючись на військові приписи, був членом усіх українських місцевих товариств, та брав живу участь в укр. організованому житті не шкодуючи свого гроша. Коли вирунула на Бережанщині боротьба між народовцями і кацапами, цілою душею попірає народовців, їздив по читальнях „Просвіти” та вияснявав людям в чому справа. Знав і любив історію України зокрема Козацьку добу, виголо-

Учні 7-ої кл. гімназії в Бережанах в 1912 р.: сидять зліва — Воробець Василь, Щуровський Орест, Воскрес Гриць, Галій Микола, Квіт Василь, Боднарівч Осип, Витвицький Василь, Сохоцький Ісидор, Миськів Іван, Мельник Осип. Стоять зліва: Головінський Василь, Стець Олекса, Смеркло Михайло, Красновський Петро, Мороз Ілько, Струк Ілько, Дзюбак Михайло, Танчак Василь, Цап Семен, Марків Микола.

Бережанський став, пристань, з-права гребля. Зліва учні — Михась Халуна, Ярка Смулківна.

шував нераз промови на історичні теми ілюструючи їх портретами наших гетьманів та картою України. У своєму мешканні, мав невеличкий музей із давньою зброєю, тощо. Іноді на зборах на запити — давав вказівки і поради з медицини і гігієни. Був добрим лікарем. Лікував без заплати селян, студентів, гімназистів, а нераз ще й додавав відповідний лік на недугу. Йшли до нього і заможніші хворі, а що було їм якось ніяково нічого не заплатити за лікарську раду, а грошей від нікого не брав, вони вкидали в стоячу коробку свої добровільні датки. Ця коробка не одному бідакові покривала видатки в аптеці за ліки, чи бідному гімназистові справила одяг. Коли повітове т-во „Січ” збиралося відділами на велику площу над Бережанським ставом звану „Герцвальдом” для вправ чи якогось свого свята, на закінчення, перед вечором д-р О. Ковшевич маючи до помочі кількох вояків-фахівців, запалював чудові бенгальські вогні і палаючі ракети, що високо в горі розлітаючись, виблискували всіма кольорами, поки не погасли, а зібрані маси народу били в долоні „браво” та вигукували „слава” докторові Ковшевичові. Помер заразившись тифом взимку 1919 р. як Округний Військовий Командант в Бережанах.

- 1) Іван Франко — „Нарис історії українсько-руської літератури”, Львів 1910, стор. 159 - 160.
- 2) „Ді Кірхен — У. Штаатсатдунген бецігліх дес гр.-катг. Рітус дер Рутгенен ін Галіцієн” 1861.
- 3) Іван Франко — „Нарис історії укр.-руської літератури”, стор. 112.
- 4) Іван Франко — „Нарис історії укр.-руської літератури”, стор. 173.
- 5) Іван Франко — „Нарис історії укр.-руської літератури”, стор. 225.
- 6) О. Михайло Світенький, парох Ладичина (Тернопільщина), громадський діяч, талановитий промовець, був людиною великої культури і веселої вдачі. Влітку 1917 р. в селі розмістилась команда російського корпусу, а на приходстві була старшинська харчівня. Дуже часто по вечері офіцери запрошували до свого товариства о. Світенького, щоб пограти в карти. Одного вечора розмова зійшла на тему москалів і українців (малоросів). Котрийсь

із старшин сказав, що його батьки були українцями, але він родився в Яро славі над Волгою і тому вважає себе москалем. На це о. Світенький, усміх нувшись сказав: „Пане капітане, ваша артилерія розбила мою свинюшню тому я казав перевести поросну ляху до конюшні. Там вона й опоросилася Чи думаєте пане капітане, що там народилися коні? Але ж ні! — там на родились такі самі свині, як і їх матка була!” Приявні старшини затряс лись від сміху, а о. Світенькому вчинили довшу озацію.

- 7) Іван Рудницький, нотар у Бережанах, походив із знаної, шанованої свяще ничої родини Рудницьких. Його батько був довгий час парохом і деканом у Поморянах, Золочівського повіту. Родина Рудницьких здавен -давна пат ріотична - народовецька. Іван Рудницький кол. учень Бережанської гімназ: прийшов знову до Бережан на початку ХХ ст., діяльний у багатьох тодіш ніх товариствах з провідницьким хистом, не встиг вповні використати свої спосібностей, бо 1906 р. передчасно помер на зараження крові, набавившись цієї хвороби в Бережанській лазні, коли поранив ногу поржавілим цвяхом Оставив кількох дітей, згодом загально знаних в Галичині громадян: Волс димира, нотаря, Михайла, літературного критика, мовознавця і професор університету, Мілену Лисяк-Рудницьку, посолку до варшавського сойму ге лову крайового товариства „Союзу Українок” у Львєві, делегатку до Ліг Народів в Женеві від укр. політичних центрів в справах протесту проти га небної польської паціфікації в 1930 р., д-ра Антона музика, композитор і диригента, Івана Кедрина, знаного журналіста.
- 8) Д-р Володимир Бачинський, син колишнього професора Бережанської гім назії Миколи Бачинського, від 1907 р. секретар Народнього Комітету у Львє ві, один із організаторів Бережанщини, роки 1907 — 1914 належать до най світліших. Громадянство було сконсолідоване, солідне, охоче до жертв праці для добра нації. По соймових виборах 1913 р., був послом і секретє рем клубу, якого головою був д-р Кость Левицький.
- 9) Д-р Андрій Чайковський, автор багатьох в першу чергу історичних твори був уродженцем Самбірщини. До Бережан прибув 1886 р. і поселився н вул Райській. Опісля жив на вул. Валозій. Адвокатську канцелярію відч нив 1890 р. на ринку. Рік пізніше купив дім з великим садом, в якому по будував славу тоді в Бережанах віллу з вежею на розі вул. Адамівки і Ва лової. На вершкку вежі красувався герб галицької землі — Лев.
- 10) Австрійський державний воєнний архів, Відень 7, Стіфтгассе 2 чч. 23 789/195

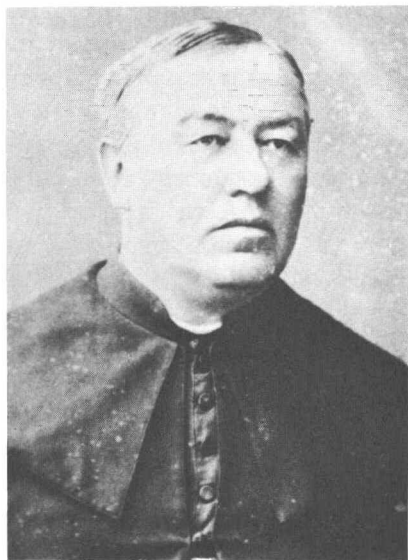
В церкві св. Тройці правив кож- ного ранку о. шамбелян Службу Божу для учнів.

П а м' я т і

катехита о. шамбеляна Михайла Соневицького (1863—1907)

Хто з українців у Галичині не чув про о.шамбеляна Михайла Соневицького, катехита Бережанської гімназії? 44 роки він був катехитом-виховником у тій самій гімназії, учив нас, наших батьків, дідів; виховував і голубив мов рідних дітей. Казками, оповіданнями, враженнями з подорожів по чужих країнах—учив, зацікавлював, розповідав як живуть люди, народи, говорив і про минулі роки, коли ще він сам ходив у школу. А ми слухали, забуваючи де ми...

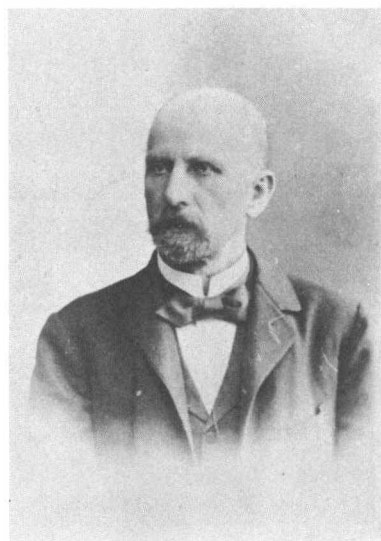
Таких катехитів тепер мабуть немає і можливо й не буде. Помер у серпні 1910 року в Бережанах. На похороні були сотні священників обох обрядів, колишні його учні, маси народу без різниці віровизнання: усі із щирим жалем супроводжали тлінні останки дорогого катехита в далеку дорогу. Хоча в Бережанах не мав покійний родини, однак аж до початку другої світової війни хтось постійно піклувався його могилою, прикрашував, садив свіжі квіти... а обличчя катехита на емальованій світлині усміхалось, мов живе як за давніх часів, хотіло сказати добре слово розради чи потіхи...

Отець шамбелян Михайло Соневицький головну увагу звертав на знання молитов. Хто з нас, учнів першої кляси вмів напам'ять „Вірую”, „Помилуй мя Боже”, а ще коли вмів заспівати улюблений сьомий тропар „Разрушил єси . . .” — о, „моцюм-пане” (така була примівка) відмінно, ще й три рази підкреслене, було записане в його нотатнику! . . . Такий учень здобув серце катехита на всі роки. Кожний з нас мусів знати молитви, тропарі, церковний спів. На годині релігії катехит залюбки сідав в першій лавці, біля котрогось учня, обернений лицем до кляси. Оповідуючи щонебудь, немов для підкреслення деяких моментів, вдаряв підручного учня рукою по плечі. Оповідав з темпераментом і коли часами захоплювався, то підручному учневі таки добре попадалось . . . Одного разу сталося таке, що кляса на годині німецької мови „вистукала” учителя (тоді казали професора) виявляючи тим своє невдоволення. На годині релігії катехит, усміхаючись до нашого товариша Мілька П., сів своїм звичасм за лавку, не згадуючи й словом про нашого професора-германіста За хвилину, немов щось нагадав, покивавши головою, сказав: „Моцюм-пане, колись у тій клясі були хлопці під вусом, а ти один з другим головусий берешся пана професора „стукати?..” Ми всі „нащурили” вуха . . . У катехита задрожали лица, немов спересердя, але це було тільки одну мить. Катехит знову усмінувся і дивлячись на Мілька П., продовжував: „Саме в цій клясі було двох братів. Одного з них професор математики покликав до таблиці. Покликаний не був приготований, тож професор, записуючи в своїй нотатці учневі недостаточну ноту, гукнув: „Сідай дурню!” Питаний глянув на клясу, підморгнув братові: „Мундзю! чи чуєш?.. Тому Мундзюві не треба було двічі говорити: встав, прискочив до професора, зловив його під руки, підніс і несе до вікна, щоб з першого поверху скинути на вулицю!.. Ми всі остовпіли. В клясі хоч маком сій, — тишина. Але, на щастя, продовжував о. катехит „терціян” задзвонив на перерву і професор був урятований . . . А ти один з другим дівтаку, берешся „стукати”? Та це ж були хлопці під вусом!” О. шамбелян розповідав нам тоді про пригоду батька і стрійка нашого товариша Мілька П.

— * * * —

Йорданські свята, — водохрища! Скільки милих спогадів! . . . В на-вечір'я наука в гімназії припинилась вже о год. 10 рано, тривала всього 2 год. Хто жив не далеко від Бережан, їхав додому на Щедр-вечір інші — залишались на своїх станціях. Водосвяття відбувалося на ставі. Вирубували з льоду великий хрест, ставили престіл, прикрашували його лісом сосон. Коли ж на ставі лід був тоненький, тоді водосвяття відбувалося біля криниці на ринку. Вже зранку населення міста збиралося на ринку. Крамниці позамикані, — примаршувала почесна сотня 55 полку піхоти австрійської армії. Вояки в новісінських одностроях, на шапках галузки соснини. Все чистеньке аж блищить. О 10 годині вдарили

Д-р Володимир Бачинський і Д-р Дам'ян Савчак були послами до галицького сойму.

Д-р Омелян Пацлавський був радником окружного суду.

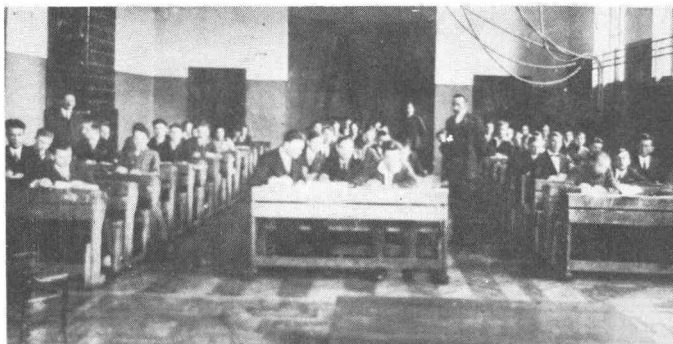
О. Мечислав Кордуба був парохом в Курянах.

О. Амвросій Рибак, був парохом у Соснові. Мав феноменальний голос бас.

Дружина о. А. Рибака.

Письмова матура в Бережанській гімназії в 1928 р. Уважас на „абітурієнтів” самий директор гімназії Роман Кестліх.

в церквах і костелах дзвони, виходили процесії. Перша з парохіяльної церкви Пресвятої Тройці, потім процесії з церков на Адамівці, Посухова, Раю, далі процесії з костелів, у асисті свого духовенства. Вулицями міста повільно, велично посувалися процесії, духовенство в супроводі представників цивільної і військової влади, керівники урядових і представники громадських установ. Церковний хор, посилений хором гімназії, оголошує світові: „Всяческая днесь радости” . . . Який чудовий спогад, що й по багатьох літах викликає в серці зворушення! . . . Священик читає св. Євангелію . . . Почесна військова сотня дає сальву. Народ ждав закінчення водосвяття, щоб принести свяченої водиці додому. По водосвятті катехит кропив свяченою водою гімназійні залі в супроводі студентського хору, при чому, один тримав посуд з водою інший кропило, а далі хористи.

Було звичаєм в Бережанах, що катехит відвідував із свяченою водою будинки і мешкання української інтелігенції, не оминав і деяких польських домів, якщо там були гімназисти. Громадянство знало про той звичай, відповідно до нього приготувлялось і не один почував би себе покривдженим, коли б о. шамбелян його мешкання оминув. А в кожному домі — заставлений добром стіл, де особливо доні дорастали. Всюди господарі просять, бодай на хвилинку перепочити. Та як спочивати, коли протягом кількох годин треба відвідати яких сорок чи більше господарів. Вже на подвір'ї при вході до дому гримить „Явился еси . . .” Заки хор кінчив, о. шамбелян уже кропив кімнати, вже й прощався та . . . чи ж можна зробити „афронт” господині дому? Співаки гм . . . поспішаючи . . . відпрошуються, хоча навстоячки вихиляють по чарці запіканки, „канапкою чи тортиком холодять” горло та й далі в дорогу. І так з одного дому до іншого і всюди чарку такої чи іншої, а там і „лямпка” винця, а там скляночка пивця . . . Приглядався до всього о. шамбелян, радів, що хлопці тримають „фасон”, гарно поводяться, розуміючись на „етикеті” і сорому не принесуть, тому лише часом нагадував: „Хлопці вважайте! тільки не змішуйте” . . . Та де там! — хлопці таки добре „мішали” . . . Доки обійшли яких двадцять домів, то половина хористів „губилась” в дорозі, а біля 9 год. вечора, тільки „найтвердіші” головачі проводили о. шамбеляна додому. Там заспівали йому — останнє „Явился еси” . . . , прислуга подавала чорну каву, о. шамбелян, подякувавши всім хористам — прощався. Довго ще по тому між співаками йшли розмови, як у якому домі частували, де була найліпша запіканка, котрі панночки найгарніші й котра на кого кидала „очком” . . .

— * * * —

Впродовж шкільного року на професорських конференціях, о. шамбелян Михайло Соневицький не одного учня витягав з біди. Заступався за кожним. Професори, звичайно „поступалися”. О. шамбелян був найстаршим професором Бережанської гімназії віком, повагою і роками служби. Він був офіційним заступником директора, та й шкільний кра-

йовий інспектор Янцьо Левицький — був сестрінком о. шамбеляна. І туючи гімназію інспектор заїжджав до вуйка. При тій нагоді шамбелюмів підготувати, при потребі — витворити відповідний погляд і нас так, що візитація закінчувалась щасливо для свіх. Не одному з учнів заощадив інспекторських „адмоніцій”, особливо „суплентам” не мали професорського іспиту). Не раз, звертаючи увагу старшим на невідповідну поведінку, о. шамбелян розповідав у класі про ребіг таких інспекторських конференцій, а все на „весело”, часом хи глумливо.

— * * * —

За плечима Великдень ! Великодні реколекції, сповідь, — святвакації. Весна: ліси, левади — повні квітів. На Сторожиську, Ручках, Качурівці, Бернардинах — відходить „кічка”¹⁾. Щасливі веселі — хто їх не згадує, хоч і кожен по-своєму, бо наша Україна — Божья Земля ! . . . Третього дня реколекцій, великодня сповідь. У сповідальнях двадцять запрошених отців з довколишніх парохій. Хоч у кожнім з них у своїй парохії перед святами повно праці, але запрошенні шамбеляна не можна відмовити. Деякі із священників — то ж його колишні учні. А тим часом учні поспішали із „списком гріхів” на кафедру до сповідальниць. У кожного на лиці помітно поспіх — „кічка” : При поспівній кічці як то буває, хтось розізлився, не хотючи того кляв — от і готова біда. Треба йти до „поправки” ! Другого дня рано о 6-ій годині „поправкарі” біжать поправити сповідь. Студентське богослуження і св. Причастя починалося о 8-ій ранку. Учні прикляли від царських воріт аж до порога. Отець шамбелян причащав усіх бисто, називаючи при тому ім’я кожного раба Божого. Годину пізніше — учні з батьками покидали місто, торохкотіли вози . . . Траплялися кі „штукарі”, яким задовго було чекати до 8-ї ранку на Богослуження і св. Причастя. Вони використовували нагоду поспішаючи на найближше Богослуження. Але горе тому, кого з них заглянув о. шамбелян який у сповідальниці вислухував „поправкарів”.

— * * * —

По годині релігії учні, запобігаючи ласки в о. катехита навмисно ки обслуговували його: той подавав плащ, інший допомагав одягнутись, ще інший подавав палицю, а якийсь пустун „габіка” (тве круглий капелюх). Подаючи того габіка, ховався за широкими плечима о. шамбеляна, клав його собі на голову, потім крутив голову габіка як на веретені крутився на „маківці” пустуна . . . Випадково в коридор були відчинені, і це побачив польський катехит і звернув увагу о. шамбеляна на ті „штуки”, а пустун, коли хотів вмити скин габіка, це йому не вдалось, вдарив ним об беріг катедри та його мив ! . . . Отець шамбелян, побачивши це, скипів, розлютився та штукаря здорово потягнути палицею та в руках її не мав, а за того наш „герой” втік. На наступній годині релігії наш штукар не мав

ваги появиться в клясі. На його адресу посипались погрози о. катехита: „О, за габік заплатить драбуга, він коштував 15 гульденів! Не заплатити — прожену з гімназії!” В клясі тишина. По хвилині — о. катехит вже лагідніше: „Гм — то ж його тато буде покараний — не він, бо звідки котюга грошей візьме?” вже о. шамбелян почав його боронити й оправдувати. „Але прийде він мені до кляси, певно палицю поломлю — не дарую біди! . . . Проминула година, подзвонили на перерву, а о. шамбелян попрохав нас: „А скажіть біди, хай не втікає з години, не заб’ю нужди, але покарати таки треба!” На наступну годину релігії наш виновник „со страхом велієм” прийшов до кляси, але тримався доброї віддалі і близько дверей. Врешті підійшов до о. шамбеляна і цілючи його в руку, заплакав з жалю. Був готовий прийняти найтяжчу кару — але о. шамбелян погладивши хлопця по голові — сказав: „Не роби того сину більше! Що, добре?” А це ж ота доброта і лагідність були найбільшою карою для нього, вони може й досі йому перед очима. За ті рідкісні прикмети його праведної душі і його великодушнього серця — ми всі були б скочили в огонь за нашого улюбленого катехита! . . .

— * * * —

Наближався кінець шкільного року. Іспити, промоції — сумніви і непевність між слабшими учнями, серед інших радість. Одні продають вже непотрібні їм підручники такі певні себе, але інші ходять мов зварені. Ті „певні” торгують-купують підручники вже до вищої кляси. В гімназії гомін, рух мов у вулику. Деякі „гохштаплери” ще перед роздачею свідоцтв, вже нашивають на блюзках під старими пасками — нові звісно — до вищої кляси. Інші вичікують з непокоєм своєї долі по закінченні клясифікаційних конференцій.

Ті конференції відбувалися звичайно вечорами і кінчалися близько 9-ої год. Хоч по 9-ій год. не було дозволено учням перебувати на вулицях міста, але під час тих конференцій, вони на ту заборону не зважали. Крутилися в заулках будинку гімназії, виглядаючи спасителя в особі о. шамбеляна. Вже надходить! Знав усіх своїх учнів, лише глянув — уже дав відповідь. „А прошу о. шамбеляна, а як я? другий, третій а як? чи перейшов? Підходили учні поляки і жиди, тоді вже о. шамбелян сів по свій нотатник і давав відповідь — кому радісну а кому сумну...

— * * * —

Рік-річно з кінцем травня або на початку червня дирекція гімназії в Бережанах приготувляла маївку. Для нас важливим було те, що це був вільний день від навчання. Всі учні співаючи, йшли організовано клясами у ліс, де заздалегідь було для нас приготоване „ястівіс”-буфет. Окремий буфет мали пани професори. Магістрацькі підводи привезли все: столи, лавки, крісла і посудину. Гімназійна окрестра пописувалась, хори концертували. Шостаки і сьомаки, звичайно „шварцували” для себе барильце пива не без того, що панове професори щось не добачували того дня таких речей. Гамір, сміх, веселість безжурність, одним словом — молодість. Лунали „многолітствія”, директоріві, профе-

сорам, учні підіймали люблених професорів в гору на загальне вдоволення. І тут о. шамбелян збирав чи не найбільше жниво загальної симпатії і любови всієї молоді без різниці віровизнання.

Таким був наш незабутній катехит, батько всієї місцевої молоді, отець шамбелян Михайло Соневецький. Його учні виносили із школи вірність своїй церкві, обряду і своєму народові. Під час шкільних відпусток, учні ставали в церкві біля дяка на крилосі, і разом з дяками співали, читали апостола чи „Вірую” — були зразками доброго поведіння і привітності до людей в цілому селі. Вони брали участь у культурно-освітніх товариствах села, організували хори, аматорські вистави, читальні, товариства „Січ”.

Про нашого отця шамбеляна ходили десятки правдивих і вигаданих історій та анекдот, які нинішні діди з приємністю переказують своїм внукам.

-
- 1) Кічка — гра. Це коротка палиця чи патик, який грач клав на землю так, щоб один кінець був трішки піднесений. Відтак „палестрою” приблизно в 80 см. довжини, підбивав короткий патик-кічку на землі, вона підскакувала до гори, а тоді грач палестрою цілим розмахом підбивав її в повітрі. Залежно від сили удару — кічка летіла 10, 20 чи більше кроків і цю віддаль числили на пункти — 10, 20 і т. д. Грачі умовлялися про кількість пунктів хто скорше до цього дійшов, — той і вигравав.